

МЕЖЪЯЗЫКОВАЯ И МЕЖКУЛЬТУРНАЯ КОММУНИКАЦИЯ В СОВРЕМЕННОМ МИРЕ

М. У. ГУЛЬ

Беларусь, Брэст, Брэсцкі дзяржаўны ўніверсітэт імя А. С. Пушкіна

ЗАПАЗЫЧАННІ Ў СКЛАДЗЕ БЕЛАРУСКАЙ ПЕДАГАГІЧНАЙ ТЭРМІНАЛОГІІ

Запазычванне з іншых моў з’яўляецца адным з важных спосабаў узбагачэння лексічнага складу роднай мовы. Да разрады запазычаных слоў адносяць як словы, што прыйшлі ў мову без змен, так і словы, што былі зменены падчас запазычвання і маюць адрозненні ад адпаведных прататыпаў. Э. Хаўген вылучаў 2 асноўныя тыпы запазычанняў: запазычаныя словы (loanwords) і запазычаныя зрухі (loanshifts). Запазычаныя словы падзяляюцца на “ўласна запазычаныя словы” (pure loanwords) і “гібрыдныя запазычанні” (loanblends) у залежнасці ад таго, пераносяцца іншамоўныя марфемы поўнасцю ці часткова [1, с. 354]. Запазычаныя зрухі суадносіліся з семантычным запазычваннем, калькаваннем.

У артыкуле вядомага рускага лексіколага Л. П. Крысіна запазычванне разглядаецца як працэс пераходу розных элементаў з адной мовы ў другую, у выніку якога засвойваюцца пэўныя адзінкі розных моўных узроўняў – фаналагічнага, марфалагічнага, лексічнага, семантычнага і сінтаксічнага. Вынікам гэтага працэсу з’яўляюцца розныя віды запазычанняў: 1) лексічнае – запазычванне слова, найбольш часты выпадак; 2) запазычванне фанемы, самы рэдкі від; 3) запазычванне марфемы; 4) сінтаксічнае запазычванне – уплыў іншамоўных сінтаксічных канструкцый на пабудову фразы; 5) семантычнае запазычванне – калькаванне. Усе вышэйадзначаныя віды запазычанняў знаходзяцца ў іерархічнай залежнасці і ўзаемасувязях [2, с. 108–109].

Іншамоўныя тэрмінаэлементы (*макра-*, *мікра*, *неа-*, *полі-* і інш.), іншамоўныя прэфіксы (*анты-*, *дэ-*, *ін-*, *рэ-* і інш.) былі перш за ўсе запазычаны мовай у пэўны перыяд яе развіцця. Іншамоўныя тэрмінаэлементы і афіксы актыўна выкарыстоўваюцца для намінацыі новых прадметаў і з’яў. У выніку ўтвараюцца своеасаблівыя “тэрміны-гібрыды”: адбываецца аб’яднанне асноў і прэфіксоідаў рознага паходжання. Мы адносім такія словы да лексікі іншамоўнага паходжання. Запазычанні ў “чыстым выглядзе” – гэта словы, якія прыйшлі з іншай мовы без змен, у

тым выглядзе, у якім яны існавалі на момант запазычвання, ці са зменай афіксаў, якая суправаджала запазычванне.

Беларуская педагагічная тэрміналогія зафіксавана ў *Кароткім руска-беларускім слоўніку тэрмінаў педагагікі* (А. М. Лапкоўская // Беларуская мова (прафесійная лексіка). – Гродна, 2009. – С. 235–264).

Тэрміны-запазычанні шырока прадстаўлены ў беларускай педагагічнай тэрміналогіі; яны называюць раздзелы педагагікі (*дыдактыка, метадалогія*), якасці і ўласцівасці (*аўтарытарнасць, адаптаванасць, гуманнасць*), псіхічныя з’явы (*аўтаагрэсія*), віды тэрапіі (*арттэрапія, гештальттэрапія*), напрамкі ў педагагічнай тэорыі (*біхевіярызм*), розныя падыходы і напрамкі ў сучаснай навуцы (*сінергетыка, сцыенцізм*), тыпы тэмпераменту (*меланхолік, сангвінік*) і інш.

З генетычнага пункту гледжання большая колькасць запазычаных тэрмінаў у педагагіцы – гэта тэрміны грэка-лацінскага паходжання. Беларуская педагагічная тэрміналогія ўключае значную колькасць лацінізмаў (*агрэсія* (лац. aggressio = напад), *адаптацыя* (лац. adaptatio = прыстасаванне), *акселерацыя* (лац. acceleratio = паскарэнне), *алгарытм* (лац. ад араб. algorithmus ад араб. al-Chwârizmi = імя матэматыка), *амбіцыя* (лац. ambitio), *амбідэкстрыя* (ад лац. ambo = абодва + dextera = правая рука), *анатацыя* (лац. annotatio = заўвага), *апрабацыя* (лац. approbation), *апярэцпыя* (ад лац. ad=да + perceptio = успрыяцце), *атрацыя* (лац. attraction = прыцягванне), *аўтызм* (лац. autismus ад гр. autos = сам), *афект* (лац. affectus = душэўнае хваляванне, страсць), *афектацыя* (лац. affectatio), *гласарый* (лац. glossarium) і інш.).

Вялікі пласт даследаваных тэрмінаў адносіцца да грэцызмаў: *акмеалогія* (гр. акме = вяршыня + гр. logos = вучэнне), *аксіялогія* (гр. axia = каштоўнасць + гр. logos), *аналіз* (гр. analysis = раскладанне), *андрагогіка* (ад гр. aner, andros = чалавек + ago = вяду), *андрагенія* (ад гр. aner, andros = чалавек + ginesthai = станавіцца), *анамалія* (гр. anomalia = няроўнасць), *антрапакасізм* (ад гр. anthropos = чалавек + гр. kosmos = Сусвет), *антрапалагізм*, *антрапалогія* (ад гр. anthropos = чалавек + гр. logos), *апатыя* (гр. apatheia), *архетып* (гр. archetypon = арыгінал), *бібліятэрапія* (ад грэч. biblion = кніга + гр. therapeia = лячэнне), *геданізм* (ад гр. hedone = задавальненне), *генатып* (ад гр. genos = род + typos = адбітак, вобраз), *герменеўтыка* (гр. hermeneutike), *герагогіка* (ад гр. heron, -ntos = стары + ago = вяду), *гімназія* (польск. gimnazjum ← лац. gymnasium ← гр. gymnasion), *гіпотэза* (гр. hypothesis = меркаванне), *дыялог* (гр. dialogos), *дыдактагенія* (ад гр. didasko = вучыць, genesis = паходжанне) і інш.

У тэрміналогіі педагагікі выяўлена значная колькасць галіцызмаў: *акрэдытацыя* (фр. accreditation), *актуалізацыя* (фр. actualisation), *альтруізм* (фр. altruisme), *анкета* (фр. enquête), *атыцюд* (фр. attitude), *бар’ер* (фр. bar-

rière), *валіднасць* (фр. *validité*), *вербалізацыя* (фр. *verbalisation*), *верыфікацыя* (фр. *verification*), *віктымалогія* (фр. *victimologie*), *гуманізм* (фр. *humanisme*), *гуманізацыя* (фр. *humanisation*), *дэадаптацыя* (фр. *désadaptation*), *дэлінквент* (фр. *délinquant* ← лац. *delinquens*), *дыдактыка* (фр. *didactique* ← гр. *didaktike*), *дымарфізм* (фр. *dimorphisme* ← гр. *di(s)* = двойчы + *morphe* = форма) і інш.

Англіцызмы (*афіліяцыя* (ад англ. *affiliate* = далучацца), *біхевіярызм* (англ. *behaviourism*), *дальтан-план* (англ. *Dalton Plan*), *дэпрывацыя* (англ. *deprivation*) і інш.) і тэрміны нямецкага паходжання (*вундэркінд* (ням. *Wunderkind*), *геіштальт* (ням. *Gestalt* – форма, вобраз, структура), *група* (ням. *Gruppe*) і інш.) прадстаўлены меншай колькасцю адзінак.

У даследаванай тэрміналогіі зафіксаваны і тэрміны-гібрыды: *аўтаагрэсія* (ад грэч. *autos* = сам + лац. *aggressio*), *арттэрапія* (англ. *art* = мастацтва + гр. *therapeia* = лячэнне), *валеалогія* (ад лац. *valeo* = здаровы + гр. *logos*), *геіштальттэрапія* (ням. *Gestalt* + гр. *therapeia*), *дэфекталогія* (ад лац. *defectus* = дэфект + гр. *logos*) і інш.

Такім чынам, запазычанні складаюць значны пласт у беларускай педагагічнай тэрміналогіі. Дысцыпліны гуманітарнага цыкла, як правіла, фарміруюцца на аснове класічных еўрапейскіх традыцый, таму заканамерна ўключаюць значную колькасць тэрмінаў грэка-лацінскага паходжання. Характэрнай з’явай для тэрміналагічнай намінацыі з’яўляюцца тэрміны-гібрыды, якія аб’ядноўваюць кампаненты рознага паходжання.

СПІС ВЫКАРАСТАНАЙ ЛІТАРАТУРЫ

1. Хауген, Э. Процесс заимствования / Э. Хауген // Новое в лингвистике. Вып. 6 : Языковые контакты. – М. : Прогресс, 1972. – С. 344–382.
2. Крысин, Л. П. К определению терминов «заимствование» и «заимствованное слово» / Л. П. Крысин // Развитие лексики современного русского языка / АН СССР. Ин-т рус. яз. ; под ред. Е. А. Земской [и др.]. – М., 1965. – С. 104–116.

Л. Д. ГРУШОВА, Л. В. КАЖЕКИНА, А. В. БУРАК

Беларусь, Витебск, Витебский государственный университет имени П. М. Машерова

РАЗВИТИЕ У СТУДЕНТОВ ГОТОВНОСТИ И СПОСОБНОСТИ К ИНОЯЗЫЧНОЙ МЕЖКУЛЬТУРНОЙ КОММУНИКАЦИИ

Целью обучения иностранному языку на современном этапе является подготовка и воспитание активного участника межкультурной коммуникации на основе интеграции языковой и культурной подготовки.